

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна військова адміністрація
Чернівецька обласна рада
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України

XIV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

Чернівці – 2023

УДК: 94(477) (063)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 1 від 29.09.2023 р.).

XIV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція. Тези доповідей. Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р. /
Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2023. 226 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології.

УДК: 94(477) (063)

Редакційна колегія:

Голова: проф. О.В. Добржанський.

Члени: проф. М.К. Чучко, проф. Ю.І. Макар, доц. М.Р. Гуйванюк (відповідальний секретар), доц. Г.М. Скорейко, асист. Т.Р. Ковалєць, асист. О.В. Руснак, асист. Н.М. Христан.

Рецензенти:

Юрій М.Ф. доктор історичних наук, професор.

Райківський І.Я. доктор історичних наук, професор.

© Чернівецький національний
університет, 2023

ІСТОРІЯ БУКОВИНИ

Калініченко Віталій
кільця зі слов'янських
Пивоваров Сергій,
клинкової зброї з Чор
нові знахідки

Льків Микола Архе
Буковини на австрій
останньої третини Х

Gumenâi Ion S.S. Cu
din gaiaua Hotinului ..

Ротар Оксана Поль
з історії битви 1673 р

Драгомирецька Ок
гетьмана литовськог

з приводу іконограф

Бабчук Сергій Впл
міста Чернівці у дру

та першій половині

Дейнека Михайло
до ХІХ ст.

Безаров Олександр
практиці Російської

Хотинського повіто

Чучко Михайло Ми
буковинських право

Козаків та Тимінськ

Добржанський Ол
представниками укр

на Буковині на поча

Льків Марія Твор
Чернівецького обла

Дутчак Інна Питан
середовищі українс

ХІХ – ХХ ст.

XIV Буковинськ

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ БУКОВИНИ ТА ПІВНІЧНОЇ БЕССАРАБІЇ

Калініченко Віталій, Пилипець Валерія Скроневи кілля зі слов'янських пам'яток Буковини	9
Пявоваров Сергій, Калініченко Віталій Елементи клинкової зброї з Чернівського городища XIII ст.: нові знахідки	11
Ільків Микола Археологічні старожитності Північної Буковини на австрійських картах останньої третини XVIII ст.	14
Gumenăi Ion S.S. Cușnicov și problema proprietăților din ȧiaua Hotinului	17
Ротар Оксана Польсько-литовська гусарія під Хотином: з історії битви 1673 р.	19
Драгомирецька Оксана Ктиторський портрет великого гетьмана литовського Михайла Казимира Паца: з приводу іконографії Хотинської битви 1673 р.	22
Бабчук Сергій Вплив пожеж на зовнішній вигляд міста Чернівці у другій половині XVIII та першій половині XIX ст.	25
Дейнека Михайло Німецький вплив на Буковину до XIX ст.	27
Безаров Олександр «Єврейська присяга» у судовій практиці Російської імперії у XIX ст. (за матеріалами Хотинського повітового і земського судів)	29
Чучко Михайло Матримоніальні зв'язки родин буковинських православних священників Ганицьких, Козаків та Тимінських в XIX – на початку XX ст.	32
Добржанський Олександр Власмени А. Ончула з представниками українського національного руху на Буковині на початку XX ст.	35
Ільків Марія Творча спадщина Анни Кіслінгер в колекції Чернівецького обласного художнього музею	39
Дутчак Інна Питання національної самоідентифікації у середовищі української молоді Буковини на рубежі XIX – XX ст.	42

земського судів, вирізняються за своїм змістом. Якщо до 1859 р. в її текстах можна зустріти різноманітні старозавітні формулювання і приписи, які відображали середньовічні традиції у складанні таких присяг, то на початку епохи лібералізації суспільного життя у Російській імперії, «єврейську присягу» було значно скорочено як за змістом, так і за формою. Внаслідок судової реформи 1864 р., запрягання євреїв у російських судах стало звичайною юридичною формальністю без особливої релігійної забарвленості

Михайло Чучко (Чернівці)

МАТРИМОНІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ РОДИН БУКОВИНСЬКИХ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕННИКІВ ГАНИЦЬКИХ, КОЗАКІВ ТА ТИМІНСЬКИХ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

У справі дослідження соціальної історії Буковини видається важливим вивчення проблеми матримоніальних відносин різних соціальних категорій та станових груп, зокрема православних кліриків Буковинської єпархії (у 1873 р. піднесеної до рангу митрополії Буковини і Далмації). Джерела засвідчують як внутрішньостановий характер шлюбів, так і наявність непоодиноких фактів укладення шлюбів між випускниками богослов'я, що претендували після одруження на висвячення в ієреї і обсадження місця клірика на парафії, з представницями інших соціальних та етнічних і конфесійних груп, переважно представницями німецької спільноти краю. Останню шлюбну стратегію практикували переважно кандидати, що вже належали до священничих родин, причому не в першому поколінні, керуючись чи коханням, чи практичними міркуваннями налагодження родинних зв'язків з представниками адміністрації.

Наочним прикладом такої матримоніальної стратегії в середовищі православного буковинського духовенства можуть служити родинні зв'язки по жіночій лінії священницьких родин Ганицьких, Козаків та Тимінських, кілька поколінь представників яких належали поспіль до клірикальної верстви, розпочинаючи свою духовну кар'єру, а дехто з них і все життя прослуживши в гірському Путильському благочинні Буковинської єпархії (пізніше митрополії).

Родина православних св. Буковинських Карпатах однією місцевих гірських парафіях. Ієр. Ганицький у «Духовному регламенті» ще в 1786 р. Ві. священник Михайл Ганицький. Осад. Дві його доньки Єл. священників. Перша за Георгія ставши згодом протоієреєм. Ст. Кантемір згодом служив у Розто. Николая Дашкевича, який пос. було вісім дітей. Одна з їхніх. Михайла Теодоровича, котрий т. чоловіка (в 1830 р.) Анна Д. мандатора шляхтича Адальбе. (1834 р. у них народився син Ос.

Брат Михайла Ганицького. Кисилиця. Згодом цю парафію одружений на Домініці Гавриле. Сестра Петра Марія Ганиц. Дияконовича, який став служити Євдокія в 1855 р. одружил. Чернівців Олександром Попов. Іраклій Голембійовський (Пор. Отець Ол. Попович служив з. Путилі, Сергіях, Берегометі. Дияконовича Леон теж служив Путилі. Був одружений з Маріє.

Син протоієрея Іоана Ганиц. місце ієрея на парафії Сергії, доньці повітового старости Ант. подружжя народився син та кі. Георгій Ганицький став конск. Після смерті дружини в 1905 ім'ям Геннадій. Помер 1910 року.

Одна з доньок отця Георгія 1868 р., серед хресних був тр. (Юрій) Федькович і сестра д.

до 1859 р. в
формування
у складанні
ного життя
о скорочено
ми 1864 р.,
звичайною
арвленості

о (Чернівці)
НСЬКИХ
КОЗАКІВ
К ст.

и видається
син різних
авославних
ї до рангу
дчують як
наявність
пускниками
свячення в
ставницями
переважно
ю шлюбну
е належали
покоління,
окуваннями
ністрації.

стратегії в
ва можуть
ьких родин
редставників
починаючи
служивши в
хії (пізніше

Родина православних священників Ганицьких була в Буковинських Карпатах однією з найстаріших за часом служіння в місцевих гірських парафіях. Ієрей Василій Ганицький (або як він зазначений у «Духовному регламенті» Каницький) служив в с. Диктинці ще в 1786 р. Відтак парафію батька успадкував священник Михайл Ганицький, що обув одружений на Євдоксії Осад. Дві його доньки Єлена та Анна вийшли заміж за священників. Перша за Георгія Кантеміра, що служив у Диктинці, ставши згодом протоієреєм. Син від цього подружжя – Григорій Кантемір згодом служив у Розтоках. Друга донька стала дружиною Григорія Дашкевича, який посів парафію в Путилі. У подружжя було вісім дітей. Одна з їхніх доньок – Євдокія вийшла заміж за Михайла Теодоровича, котрий теж став священником. Після смерті чоловіка (в 1830 р.) Анна Дашкевич вдруге вийшла заміж за мандатора шляхтича Адальберта Гординського де Федьковича (1834 р. у них народився син Осип (Юрій) Федькович).

Брат Михайла Ганицького Петро служив на парафії в Киселицях. Згодом цю парафію посів його син Іоан Ганицький, одружений на Домініці Гаврилецькій, який потім став протоієреєм. Сестра Петра Марія Ганицька вийшла заміж за Феодора Дикановича, який став служити на парафії в Сергіях. Їхня донька Євдокія в 1855 р. одружилася з випускником-богословом з Чернівців Олександром Поповичем. Вінчав їх в Сергіях ієрей Іраклій Голембійовський (Порумбеску) з Шипота над Сучавою. Отець Ол. Попович служив згодом на парафіях у Дорна-Ватрі, Путилі, Сергіях, Берегометі та Мосорівці. Син отця Федора Дикановича Леон теж служив священником, зокрема на парафії в Путилі. Був одружений з Марією Екгардт.

Син протоієрея Іоана Ганицького Георгій, перед тим як посісти місце ієрея на парафії Сергії, в 1867 р. одружився в Путилі на доньці повітового старости Антона Губріха та Антонії ур. Хібал. У подружжя народився син та кілька доньок. У 1899 р. протоієрей Георгій Ганицький став консисторським радником в Чернівцях. Після смерті дружини в 1905 р. прийняв чернечий постриг під ім'ям Генадій. Помер 1910 року в Чернівцях.

Одна з доньок отця Георгія Ганицького – Февронія (народ. В 1868 р., серед хресних був троюрідний брат отця Георгія Осип (Юрій) Федькович і сестра дружини Марія Губріх) в 1886 р.

ренція

вийшла заміж за випусника-богослова Ореста Козака, сина протоієрея в Старих Мамаївцях Авксентія Козака. Посідаючи парафію в Путилі, отець Орест згодом став благочинним протоієреєм. Помер 1934 р. в Путилі. Два інших брата Ореста – Євгеній Козак та Мефодій Козак теж стали священниками. Євгеній в 1892 р. одружився на Ангеліні Гратцль з Сучави, служив спершу на парафіях у Відні, Веренчанці та Добринівцях, з 1899 р. – професор богословського факультету університету в Чернівцях. У 1907/8 н. р. – ректор університету. Помер 1933 року в Чернівцях. Мефодій Козак в 1903 р. одружився на доньці священника Василя Каланчі (1849– 1920) Емілії і буде служити на парафіях в Конятині, Мариничах, Хрищатику, Валяві, Старій Жучці та Карапчеві над Черемошем. Помер в Карансебеші 9 квітня 1945 р. Дві сестри братів Козаків вийшли заміж за священників – Леонтія А. Козак в 1882 р. стала дружиною випусника теологічного факультету Константина Яворовського (сина священника Георгія Яворовського з Давидешт), Ольга А. Козак вийшла за богослова Стефана Івановича, сина настоятеля парафії в Мальятинцях.

Інша донька о. Георгія Ганицького – Дока Ганицька в 1905 р. одружилася з випусником теологічного факультету Чернівецького університету д-ром Стефаном Цанковим з Софії, який став протопресвітером, радником Синоду. Промоутором його дисертації, захищеної перед тим в Чернівцях, був протопресвітер, д-р., проф. Є. Козак.

У шлюбі отця Ореста Козака та Февронії Ганицької народилося кілька синів та дочок. Старша з них Іда Козак (1887 р.н.) в 1912 р. вийшла заміж за випусника-богослова Володимира Тимінського – сина священника з Довгопілля Тита Тимінського (1858 – 1927), який у 1918 р. прийняв чернечий постриг під ім'ям Тарасій та став консисторським архімандритом і його померлої в 1887 р. при родах дружини Євфросинії Ілласевич (доньки протоієрея Димитрія Ілласевича та Юліани Шмигельської із с.Замостя). Вінчалним батьком був протопресвітер, проф., д-р. Євгеній Козак (ректор Чернівецького ун-ту в 1907/8 н.р.). Першою парафією о. Володимира стала Яблуниця, потім служив в Розтоках та Іспасі. Помер він 20 травня 1945 р. в еміграції у Лейпцигу. А Єлена Козак (1897 р.н.) одружилася в 1927 р. з теологом Борисом Дебреним,

ІВАНЕМИНИ А. С. УКРАЇНСЬКОГО БУКОВИ

У 1924 р. виповнює
одного з найв
XX ст. Він по
інформаційних процес
на Буковині Д
1905 р.: «Аврелій Ончу
однієї мені буков
Народився А. Ончу
«Персіанумі». Закінч
університету і там захи
державний службовець
Маравського національ
1906 р. займав посаду ге
На початку XX ст.
кар'єру на Буковині. Під
власні газетних статей ш
критично критикував місце
У серпні 1903 р. А
сільму.

А. Ончул разом з
ініціатором заснуванн

Козака, сина
ка. Посівши
благодійним
а Ореста д-р.
ами. Євгеній
жив спершу
з 1899 р. -
Чернівцях. У
в Чернівцях.
ика Василя
парафіях в
Жучці та
тіння 1945 р.
- Леонтіна
еологічного
ика Георгія
а богослова
ях.

а в 1905 р.
факультету
м з Софії,
ором його
пресвітер,
народилося
) в 1912 р.
їнського -
3 - 1927),
рій та став
37 р. при
Димитрія
начальним
к (ректор
афією о.
та Іспасі.
ена Козак
ебренім,

ний після хіротонії був допоміжним священником в Нижніх
Петрівцях, а з 1934 р. став парохом в Путилі.

Таким чином, на прикладі розглянутих вище священних
родів, можна констатувати, що представники буковинського
православного духовенства Буковини укладали шлюби переважно
в рамках власної соціальної верстви, створюючи обширні клірикальні
смерейні клани в рамках яких навіть формувалися певні політично
орієнтовані групи, проте родинні стосунки мали більший
пріоритет.

Олександр Добржанський (Чернівці)
ВЗАЄМИНИ А. ОНЧУЛА З ПРЕДСТАВНИКАМИ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ НА
БУКОВИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

У 2024 р. виповнюється 160 років від дня народження Аурела
Ончула, одного з найвідоміших румунських політиків Буковини
початку ХХ ст. Він по праву належить до чільних архітекторів
модернізаційних процесів у краї в зазначений період. Російський
консул на Буковині Доліво-Добровольський писав у листопаді
1903 р.: «Аврелій Ончул, на мою думку, найбільш талановитий із
усіх відомих мені буковинських діячів».

Народився А. Ончул на півдні Буковини. Навчався в
«Терезіанумі». Закінчив правничий факультет Віденського
університету і там захистив докторат. Трудову кар'єру починав як
державний службовець у Відні. У 1901 р. став директором
Моравського національного страхового товариства, а з 1903 по
1906 р. займав посаду генерального директора цієї установи.

На початку ХХ ст. А. Ончул вирішив розпочати політичну
кар'єру на Буковині. Підготовкою до цього стала публікація цілої
низки газетних статей щодо політичної ситуації в краї, в яких він
гостро критикував місцевих румунських та німецьких політиків.

У серпні 1903 р. А. Ончул став депутатом Буковинського
сейму.

А. Ончул разом з М. Васильком та Б. Штравхером був
ініціатором заснування міжнаціонального депутатського

XIV БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 27 – 28 жовтня 2023 р.

Папір офсетний. Формат 60х84/16.

Ум. друк. арк. 13,13. Зам. № 28. Тираж 100 прим.

Виготівник: ПБКФ «Технодрук»

**Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85**